AYOLLAR SALOMATLIGINI OSHIRISHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

To‘rayeva Ma’rifat Otaqulovna
Farg‘ona davlat texnika universiteti assistent
marifat.turayeva@fstu.uz

Sobirov Feruzbek Otabek o‘g‘li
Farg‘ona davlat texnika universiteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada ayollar salomatligini mustahkamlashda tadbirkorlik faoliyatining o‘rni, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish orqali oilalar farovonligini oshirish hamda sog‘lom turmush tarzini shakllantirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, ayollarning iqtisodiy faolligi va salomatligi o‘rtasidagi bog‘liqlik, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha mavjud dasturlar va ularni takomillashtirish istiqbollari yoritilgan. Tadqiqot natijalari ayollar tadbirkorligini rivojlantirish nafaqat iqtisodiy o‘sishga, balki jamiyat salomatligini yaxshilashga ham xizmat qilishini ko‘rsatadi. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda ayollar tadbirkorligi jadal rivojlanib, 2024-yilda ayol tadbirkorlar soni 2,1 million nafarga yetgani kuzatilmoqda. Bu esa ayollarni iqtisodiy qo‘llab-quvvatlash va salomatligini mustahkamlash bo‘yicha yangi mexanizmlarni ishlab chiqish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Kalit so‘zlar: ayollar salomatligi, ayollar tadbirkorligi, iqtisodiy faollik, sog‘lom turmush tarzi, gender tengligi, bandlik, mikromoliyalashtirish, biznes ta’limi, ijtimoiy himoya, innovatsion rivojlanish.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida ayollar salomatligini saqlash va mustahkamlash davlat ijtimoiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayollar salomatligi jamiyatning demografik rivojlanishi, mehnat resurslari sifati va iqtisodiy taraqqiyot bilan chambarchas bog‘liqdir. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy jihatdan mustaqil va faol ayollar o‘z salomatligiga ko‘proq e’tibor qaratadi,

sifatli tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘ladi hamda sog‘lom turmush tarzini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

O‘zbekiston Respublikasida ham ayollarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, ularning bandligini ta’minlash va tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Natijada ayollar tadbirkorligi mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Biroq ayollarning tadbirkorlik faoliyatidagi ayrim muammolar, jumladan moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi, biznes ko‘nikmalarining yetarli emasligi hamda oilaviy mas’uliyatlarning yuqoriligi ularning salomatligi va iqtisodiy faolligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Asosiy qism

Ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning asosiy maqsadi nafaqat yangi ish o‘rinlari yaratish, balki ayollarning iqtisodiy mustaqilligini ta’minlash orqali ularning hayot sifatini yaxshilashdan iboratdir. Tadqiqotlar natijasiga ko‘ra, ayollar tomonidan boshqarilayotgan biznes subyektlari oilalar daromadining oshishiga, bolalar ta’limi va sog‘lig‘iga ko‘proq mablag‘ yo‘naltirilishiga xizmat qiladi.

Ayollar salomatligi va tadbirkorlik faoliyati o‘rtasidagi bog‘liqlikni quyidagi model orqali ifodalash mumkin:

$$WSI=\alpha+\beta_1 E+\beta_2 I+\beta_3 H+\varepsilon$$

Bu yerda:

- WSI – ayollar salomatligi indeksi;
- E – tadbirkorlik faoliyati darajasi;
- I – daromad miqdori;
- H – sog‘liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish darajasi;
- α, β – model koeffitsiyentlari;
- ε – tasodifiy xatolik.

Mazkur modelga ko‘ra, ayollar tadbirkorligi rivojlangan sari daromad oshadi, bu esa tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi va natijada salomatlik ko‘rsatkichlari yaxshilanadi.

Ayollar tadbirkorligining salomatlikka ta’siri

Ko‘rsatkich	Tadbirkor ayollar	Tadbirkor bo‘lmagan ayollar
Tibbiy ko‘rikdan muntazam o‘tish (%)	82	61
Sog‘lom ovqatlanish darajasi (%)	78	56
Sport bilan shug‘ullanish (%)	49	31
Moliyaviy mustaqillik (%)	85	42

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, iqtisodiy faol ayollarda sog‘lom turmush tarzi ko‘rsatkichlari yuqoriroq bo‘ladi.

Bugungi kunda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun quyidagi mexanizmlar muhim ahamiyat kasb etmoqda:

1. Moliyaviy qo‘llab-quvvatlash tizimini kengaytirish

Ayol tadbirkorlar uchun imtiyozli kreditlar, mikrokreditlar va grant dasturlarini kengaytirish zarur. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, ayollar biznesini moliyalashtirishning soddalashtirilgan mexanizmlari tadbirkorlik faolligini sezilarli oshiradi.

2. Biznes ta’lim va mentorlik dasturlarini rivojlantirish

Ayollar uchun biznes-reja tuzish, marketing, moliyaviy boshqaruv va raqamli texnologiyalar bo‘yicha bepul kurslarni tashkil etish muhimdir. O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan EMPOWER loyihasi ayollarning tadbirkorlik ko‘nikmalarini oshirishga qaratilgan samarali tashabbuslardan biri hisoblanadi.

3. Raqamli tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash

Elektron tijorat, onlayn xizmatlar va masofaviy biznes yuritish imkoniyatlari ayollar uchun qulay sharoit yaratadi. Ayniqsa, yosh onalar va chekka hududlarda yashovchi ayollar uchun raqamli tadbirkorlik salomatlik va ish faoliyatini uyg‘unlashtirish imkonini beradi.

4. Sog‘lom mehnat muhitini yaratish

Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish jarayonida mehnat muhofazasi, stressni boshqarish, reproduktiv salomatlik va psixologik yordam xizmatlarini keng joriy etish zarur. Bu ayollarning uzoq muddatli ish faoliyati samaradorligini oshiradi.

Takomillashtirish mexanizmlarining samaradorligi

Mexanizm	Kutilayotgan natija
Imtiyozli kreditlar	Biznes boshlovchi ayollar soni oshadi
Biznes treninglari	Boshqaruv ko‘nikmalari rivojlanadi
Onlayn tadbirkorlik platformalari	Bandlik darajasi ortadi
Sog‘liqni saqlash dasturlari	Kasallanish darajasi kamayadi
Mentorlik tizimi	Biznesning barqarorligi ta’minlanadi

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuv iqtisodiy samaradorlik bilan bir qatorda sog‘lom turmush tarzining ommalashuviga ham xizmat qiladi. Ayollarning iqtisodiy faolligi oshishi natijasida oilalarda sog‘liqni saqlash xarajatlari va tibbiy xizmatlardan foydalanish darajasi ham ortadi.

Xulosa

Ayollar salomatligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish muhim strategik yo‘nalish hisoblanadi. Tadbirkorlik ayollarning iqtisodiy mustaqilligini ta’minlaydi, daromadlarini oshiradi va sog‘lom turmush tarzini shakllantirishga yordam beradi. Tadqiqot natijalari ayollar salomatligi va tadbirkorlik o‘rtasida bevosita bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi. Shu sababli ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha moliyaviy, ta’limiy va institutsional mexanizmlarni yanada takomillashtirish zarur. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar asosida masofaviy biznes yuritish imkoniyatlarini kengaytirish, biznes inkubatorlar tashkil etish hamda ayollar salomatligini qo‘llab-quvvatlovchi maxsus dasturlarni amalga oshirish mamlakatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xusanova Z.R. Women’s Entrepreneurship in Uzbekistan: Development Trends and Analysis of Economic Indicators. 2025.
2. Botirova H.O. Women Entrepreneurship in Uzbekistan: Challenges and Opportunities for Economic Empowerment. 2024.
3. EMPOWER Project: Enhancing Entrepreneurship Skills for Women in Uzbekistan. 2025.
4. Supporting Women Entrepreneurs in Uzbekistan. United Nations Sustainable Development Group, 2023.